

4.2 ДӘРІС

ТУРИЗМ САЛАСЫНДАҒЫ БУХГАЛТЕРЛІК ЕСЕП

Туризмдегі бухгалтерлік шығындарды есептеу туристік өнімнің өзіндік құнын және шығындардың әртүрлі құрамдас бөліктерін анықтауға бағытталған. **Туризм саласындағы шығындар** кешенді болғандықтан, оларды бірнеше категорияға бөліп, әрқайсысын есепке алу маңызды.

1. *Транспорттық шығындар*

Транспорттық шығындар туристерді жеткізу, экскурсиялар мен турлар кезінде көлік қызметтерін ұйымдастыруға байланысты шығындарды қамтиды. Бұл шығындар ұшақ билеттері, автобустарды жалға алу немесе жеке тасымалдау қызметтерін пайдалануға жұмсалады.

Мысал: Туроператор туристерге автобус жалдап, оның қызметіне 100,000 теңге төледі. Бұл сома 8010 "Өндірістік шығындар" шотына дебет ретінде енгізіледі.

2. *Тұру шығындары*

Туристерді орналастыруға байланысты шығындар қонақ үй немесе басқа да тұру орындарымен келісімшарт негізінде төленеді. Бұл шығындар турпакетке қосылып, қызметтің бір бөлігі ретінде туристерге ұсынылады.

Мысал: Қонақ үйде тұру құны 200,000 теңге болса, ол 8010 "Өндірістік шығындар" шотына енгізіледі.

3. *Тамақтану шығындары*

Кейбір турпакеттер туристердің тамақтану шығындарын да қамтиды. Бұл шығындар қонақ үйлердің асханаларында немесе арнайы мейрамханаларда туристерге тамақтану қызметтерін ұйымдастыруға байланысты.

Мысал: Туроператор әрбір турист үшін күніне 5,000 теңгеден тамақтану шығындарын төледі. Осы шығындар 8010 "Өндірістік шығындар" шотына қосылады.

4. *Экскурсиялық шығындар*

Экскурсиялық қызметтер, гид қызметтері және музейлерге кіру шығындары туроператордың экскурсия ұйымдастыруына байланысты шығындарды құрайды.

Мысал: Музейлерге кіру және экскурсияларды ұйымдастыруға 50,000 теңге төленсе, бұл шығындар 8010 "Өндірістік шығындар" шотына енгізіледі.

5. *Сақтандыру шығындары*

Кейбір турпакеттер туристердің қауіпсіздігі үшін сақтандыруды қамтиды. Сақтандыру шығындары туристік өнімнің өзіндік құнына қосылады.

Мысал: Сақтандыру компаниясына 20,000 теңге төленді. Бұл сома 8010 "Өндірістік шығындар" шотына жазылады.

6. *Әкімшілік және маркетинг шығындары*

Туроператорлар өздерінің қызметін насихаттау үшін маркетинг пен жарнамаға, сондай-ақ кеңсе шығындарына қаражат жұмсайды. Бұл шығындар жалпы әкімшілік шығындарға жатады.

Мысал: Жарнама үшін 30,000 теңге, кеңсеге арналған жабдықтарға 15,000 теңге жұмсалды. Бұл шығындар 7210 "Әкімшілік шығындар" шотына енгізіледі.

Туристік өнімнің жалпы өзіндік құнын есептеу

Барлық шығындарды қосу арқылы туристік өнімнің жалпы өзіндік құны есептеледі. Мысалы, турпакетке жұмсалған барлық шығындар 400,000 теңге құраса, сатылым бағасы 500,000 теңге болса, жалпы пайда 100,000 теңге болады.

Мысал есебі:

Транспорттық шығындар: 100,000 теңге

Тұру шығындары: 200,000 теңге

Тамақтану шығындары: 50,000 теңге

Экскурсиялық шығындар: 30,000 теңге

Сақтандыру шығындары: 20,000 теңге

Жалпы өзіндік құны = 100,000 + 200,000 + 50,000 + 30,000 + 20,000 = 400,000 теңге.

Осылайша, туристік қызметтердің өзіндік құны есепке алынып, әрбір шығын түріне тиісті шоттар бойынша жазба жасалады.

Туризмдегі табысты есептеу туроператорлар мен турагенттердің қызметінен түскен табыстарды анықтау, оларды бухгалтерлік есепке алу және қаржылық нәтижелерді талдауды қамтиды. Туризм саласында табысты есептеу әртүрлі операцияларға байланысты жүзеге асады, себебі табыс көздері де әртүрлі болады.

Туризмдегі негізгі табыс көздері

Турпакеттерді сату табысы

Туроператорлар туристік пакеттерді қалыптастырып, оларды белгілі бір бағамен сатады. Бұл пакеттерге транспорт, тұру, тамақтану және экскурсиялық қызметтер кіреді. Турпакет сатылымы бойынша табыс туроператордың негізгі табыс көзі болып табылады.

Мысал: Туроператор бір турпакетті 600,000 теңгеге сатты. Бұл табыс 6010 "Туристік өнімді сатудан түскен табыс" шотында көрсетіледі.

Турагенттердің комиссиялық табысы

Турагенттер туроператорлардың өнімдерін туристерге сату арқылы комиссиялық табыс алады. Бұл комиссия турагенттің қызмет көрсету ақысы болып табылады.

Мысал: Турагент 500,000 теңгеге турпакет сатты, оның ішінде комиссия 10% (50,000 теңге) құрайды. Комиссия турагенттің табысы ретінде есепке алынады:

Дт 1210 "Сатып алушылармен есеп айырысу" / Кт 6010 "Комиссиялық табыс" – 50,000 теңге.

Эксперсиялық қызметтерден түскен табыс

Туроператор немесе турагент қосымша экскурсиялық бағдарламалар ұйымдастырып, олардан табыс алады. Эксперсиялық табыс турпакетке қосымша ретінде есепке алынады.

Мысал: Туроператор туристерге экскурсия ұйымдастырды және 100,000 теңге табыс тапты. Бұл сома 6010 "Эксперсиялық қызметтен түскен табыс" шотында көрсетіледі.

Қосымша қызметтерден түскен табыс

Кейбір жағдайларда туроператорлар қосымша қызметтер ұсынады, мысалы, туристердің багажын сақтандыру немесе көлік жалдау. Бұл қосымша қызметтерден түскен табыс та есепке алынады.

Мысал: Туроператор көлік жалдаудан 30,000 теңге табыс тапты. Бұл табыс 6010 "Қосымша қызметтен түскен табыс" шотында көрсетіледі.

Туристік қызметтен түскен жалпы табысты есептеу

Туризм саласындағы табысты толық есепке алу үшін барлық табыс көздерін біріктіріп, жалпы табысты анықтайды. Әрбір табыс түрі тиісті шоттар бойынша есепке алынады.

Мысал: Туроператор бір турды сатудан және экскурсиялық қызметтен келесі табыстарды тапты:

Турпакет сатудан түскен табыс: 600,000 теңге

Эксперсиялық қызметтен түскен табыс: 100,000 теңге

Қосымша қызметтен түскен табыс: 30,000 теңге

Жалпы табыс = 600,000 + 100,000 + 30,000 = 730,000 теңге.

Қаржылық нәтиже және пайда

Туристік қызметтердің жалпы табысынан барлық шығындар шегерілгеннен кейін қалған сома таза пайда болып табылады. Мысалы, егер жалпы табыс 730,000 теңге болса және шығындар 500,000 теңге құраса, онда таза пайда:

Таза пайда = 730,000 - 500,000 = 230,000 теңге.

Табыс пен шығынды дұрыс есепке алу туризм кәсіпорындарының қаржылық нәтижелерін талдауға және олардың қызметінің тиімділігін бағалауға мүмкіндік береді.